
BAGÓ József

A militarizáció hatása az oktatási és a foglalkoztatási szerkezetre

Globális tudományos valamint napi civil tapasztalat is a militarizáció erősítése, sőt a militarizációs struktúrák fejlesztése. A militarizáció a társadalom és a gazdaság számos szegmensére kihat. A cikk¹ a járvány előtti időszak (2010-2019) hazai főbb folyamataira fókuszálva, közöttük az oktatási és a foglalkoztatási szerkezetre vonatkozóan tekinti át a főbb változtatásokat. Az oktatás alakításának nem jelentéktelen mozzanatai kihatnak az iskolarendszer különböző szintjeire. A honvédelem mintegy 23 ezer főt, a hazai védelmi ipar pedig mintegy kétezer főt foglalkoztatott az évtized végén – tendenciájában enyhén növekvően. A hadkötelezettség felső korhatárának megemelése a munkavállalási korú népességből potenciálisan mintegy 850 ezer főt érint.

A XXI. század elején a világban megtalálható konfliktusok egyértelműen a militarizáció felerősödése irányába hatnak, mivel az államok növelik a védelmi kiadásukat és a fegyveres erők modernizációjára töreksenek. Állami szinten a nagy katonai kiadási keret nem szükségképpen okoz negatív gazdasági következményeket, hiszen gyakorta megfelelő stimulust jelent a gazdaságban, mivel növeli a vásárlóerőt, egyúttal a munkanélküliségi rátát is csökkenti. Általánosságban nézve azonban a fegyveres erőkre költött összeget a társadalom érdekében előnyösebb módon is fel lehetne használni, pl. az egészségügy vagy az oktatás fejlesztésével. (*Geopolitikai Intézet 2016*) A XX. század (politológiai) tanulságai között tartjuk számon ugyanakkor, hogy egyes perifériális társadalmak, illetve politikai elitjeik meghatározott körülmények között nem az átfogó, építkező társadalmi-gazdasági fejlesztés, hanem a militarizáció révén vélték erősíteni regionális pozíciójukat. A társadalom ilyenfajta militarizálása, nem azt jelenti, hogy az adott társadalmat a hadsereg irányítja, hanem azt, hogy a társadalom kulturális normái, szervezete és politikai intézményei egyaránt az állam „külső orientációjához” igazodnak, amit az elit önnön politikai legitimitációjaként használ fel. (*Janos 2002*)

Az egyes országok militarizációs szintjét a bonni International Center for Conflict Studies (BICC) vizsgálja. Mivel a militarizáltság pontos fogalma ma is vitatott, a Globális Militarizációs Index (GMI) célja, hogy az általánosítást elkerülve – melynek értelmében a militarizáltság minden esetben a túlzott katonai erőhöz köthető, ez pedig károsan hat a biztonsági és társadalmi folyamatokra – a társadalom és a haderő kapcsolatára is nagy figyelmet fordítson, többek között a GDP és az egészségügyi kiadások mérlegelésével. Egy adott ország militarizáltságának szintjét többféle indikátor segítségével méri az index, melyek közül a legfontosabbak a következők:

- A katonai kiadások összevetése a GDP-vel és az egészségügyi ráfordításokkal.
- A katonai és félkatonai erők létszámának összehasonlítása az orvosok számával és a népességhez viszonyítva.
- A rendelkezésre álló nehézfegyverrendszerek aránya a teljes népességhez képest.

Az évenként frissített jelentés elkészítése során a stockholmi Békekutató Intézet (SIPRI), a Nemzetközi Valutaalap (IMF), az ENSZ Egészségügyi Világszervezete (WHO), a Nemzetközi Stratégiai Intézet (IISS) és a BICC saját adatait vették figyelembe a kutatók. A Központ 2014 óta figyelembe veszi a militarizáció és az emberi fejlődés kapcsolatát, alapul véve az emberi fejlődés indexét (Human Development Index – HDI). Magyarország 2019. évi pozíciója a 151 ország közül sorrendben 78., szemben a 2014. évi 92. helyezeti beállással (*Mutschler and Bales 2020*).

¹ A jegyzet támaszkodik az azonos témában korábban írt jegyzetre (*Bagó, 2022*) Az írásban foglaltak nem feltétlenül esnek egybe a Belügyminisztérium hivatalos álláspontjával.

Cikkem a járvány előtti időszak (2010-2019) hazai folyamataira fókuszálva a fejleményeket három területen vizsgálja, ezek a főbb technikai jellegű beruházások, az oktatás egyes szegmensei és a foglalkoztatási szerkezet.

Technikai jellegű beruházások

Az Országgyűlés Hivatala (2018 és 2020) jelentése szerint az európai NATO-tagországok a globális biztonsági környezet romlása, illetve a védelmi kiadások csökkenő trendjének megállítása céljából jelentős fejlesztésekbe kezdtek. A NATO tagországok 2014-ben határozták el, hogy védelmi kiadásaik 2024-re elérik az állami költségvetésük két százalékát, a katonai kiadásaik 20%-át pedig fejlesztésre és beszerzésre fordítják. A hazai program célkitűzése, hogy a védelmi kiadások 2024-re elérjék a NATO két százalékos irányelvét. Magyarország honvédelmi kiadásai az utóbbi években a következőképpen alakultak: 2015-ben 294,6 milliárd forint, 2016-ban 342,6 milliárd forint, 2017-ben 459,2 milliárd forint, 2018-ban 431,6 milliárd forint, 2019-ben 561,2 milliárd forint. 2015-ben a fejlesztési kiadások az összes kiadás 14%-át, 2017-ben pedig arányában közel kétszeresét, 27,5%-át tették ki.

Demkó Attila (2022) megközelítésében Magyarországon 2002–2010 között a politika egy könnyen telepíthető, alapvetően békefenntartásra alkalmas haderőt tervezett, amely részt vesz például az afganisztáni és az iraki műveletekben. 2010 után a kormányzat ún. országvédelemben kezdett gondolkodni. Ekkortól olyan programok indultak el, amelyek tehát más kontextusba helyezték a honvédséget. 2016-ban elindult a haderőfejlesztési program², amely hosszabb időre szól. Itthon látványos a fejlődés a helikoptereknél: már bent van az országban húsz darab Airbus H145M gép, ezek jóval többek, mint egyszerű szállítóhelikopterek; arra is képesek, hogy támogatást nyújtsanak a szárazföldi erőknek. Tizenkét darab Leopard 2A4-es harckocsi is érkezett, ezek harcértéke jóval nagyobb a meglévő T-72-esekénél, amelyek még a szovjet hadiipar ismert termékei, egyben az 1970-1980-as évek egyik legfejlettebb harceszközei voltak.

A korábban, 2008-ban beszerzett Gripen harci repülőgépek ma a térség leghatékonyabb vadászgépei. A gépek kapnak egy ún. upgrade-et, amely lehetővé teszi, hogy olyan fegyvereket és szenzorokat integráljanak, amelyek sokkal magasabb szintre pozicionálják a repülőgépek harcképességét. A fegyverzetük a legkorszerűbb légiharc-rakétákkal bővül. A magyarázat³ szerint az infravörös önirányítású IRIS-T rakétát sisakcélzója segítségével a Gripen pilótája nagy túlterhelés közepette is alkalmazhatja, amire az eddig rendelkezésre álló fegyver, a Sidewinder rakéta nem alkalmas.

A technikai, logisztikai háttérben a védelmi ipari tevékenység magába foglalja a különféle rakéták és rakéta rendszerek, tűzvezető rendszerek, radarok és egyéb kisegítő eszközök nagy-, közép-, és szükség szerinti javítását, illetve műszaki felülvizsgálatát, valamint ezen eszközök fejlesztését és modernizálását. A korábbi Gazdasági és Közlekedési Minisztérium még 2004-ben hatvan vállalatot vizsgált, amelyeknek lehetett védelmi ipari relevanciája, és azt találta, hogy kb. tíz vállalkozás végzett folyamatosan, huszonöt pedig időszakosan hadiipari tevékenységet, az összes többi pedig esetleg egy-egy konkrét megrendeléshez köthetően. A 2014. évi vonatkozó elemzés szerint legfeljebb harminc, szinte kizárólag kettős, civil-katonai profilú vállalat működött, melyek közül négy HM gazdasági társaság stratégiai jelentőségű. A Védelmiipari Szövetség 2018. évi áttekintése alapján, általánosan az iparágra (tehát nem kizárólag a tagokra) vonatkozó információk szerint a védelmi iparban 480-500 vállalat rendelkezik hadiipari tevékenységi engedéllyel, 300-400 vállalat képes részt venni a védelemben high-tech vagy kettős felhasználású termékekkel, ebből körülbelül 120 vállalat vesz részt valójában folyamatosan, és tíz-húsz vállalat időszakosan a védelmi ipari termelésben. A teljes számbavételt nehezíti, hogy a magyar védelmi ipar szereplői tekintetében nincs sem szakmai konszenzus, sem egységesen alkalmazható hazai elmélet vagy metodika a valódi hazai védelmi ipari bázis lehatárolására, továbbá megfelelő mutatórendszer sem a releváns jellemzők mérésére. Abban van szakmai egyetértés, hogy a HM gazdasági társaságok a hazai védelmi ipar stratégiai jelentőségű szereplői (Budavári 2021).

² A haderőfejlesztési program részletesebb célkitűzéseit mutatja be az Országgyűlés Hivatala (2020)

³ https://hvg.hu/itthon/20211217_raketa_honvedseg_gripen

A hazai fegyvergyártás (promóciója) 2018-tól erősödött fel. A fejlesztési program keretében a magyar védelmi ipart érintően 2018 óta mintegy 220 milliárd forint értékű hazai beruházásról született döntés – bár a célzott vállalati kör pontosabban nem ismeretes. Az indokolás szerint az ágazat megerősítése hozzájárul a gazdaság sikeres újraindításához, élénkíti az ipari-technikai fejlődést és a munkahelyteremtést⁴.

Mindezek mellett említeni érdemes, a kormány 2016-ban országos lőtérfejlesztési programot indított, amely szerint a rákövetkező három évben 197 lőtér (Honvédelmi Sportközpont) hoznak létre Magyarországon, összesen 27 milliárd forintból, vagyis egy lőtérré átlagosan 137 millió forintnyi közpénz jut. 2019 végén további öt központ létesítéséről döntöttek, több mint négy milliárd forint összköltséggel⁵.

Oktatási szegmensek

Ismeretes, a 2011/2012-es tanévben a Kormány – a megelőző vizsgálatoknak és felméréseknek hatására – konkrét lépéseket tett a mindennapos testnevelés bevezetésének érdekében. A bevezetésről szóló szabály a köznevelési törvényben⁶ került előírásra. A rendelkezések alapján 2012. szeptember 1-jétől minden közoktatási (most már köznevelési) intézményben felmenő rendszerben be kellett vezetni a mindennapos testnevelést. A hivatalos magyarázat szerint a meglévő, ismert hiányosságok ellenére vállalni kellett a mindennapos testnevelés bevezetését. A bevezetést úgymond a gyerekek rossz egészségi állapota tette halaszthatatlanná, arra kell koncentrálni, hogy sportoljanak, mozogjanak a gyerekek. A szakpolitika úgy érvelt, „a jó testnevelő tanárok csodákat tudnak művelni nemcsak a gyerekek fizikai fejlesztésében, hanem morális nevelésében is”⁷.

Az emberi erőforrások minisztere 2016. december 28-án rendeletet⁸ adott ki, amely szerint minden óvoda és iskola (továbbá kórház, szociális és sok egyéb intézmény) vezetőjének készítenie kell Honvédelmi Intézkedési Tervet. Ebben azt kell leírni, ki mit csinál és miért felelős az adott intézményben, amennyiben különleges jogrend lép életbe. Ilyen akkor történik, ha külső fegyveres támadás veszélye esetén megelőző védelmi helyzetet vezetnek be, terrorveszélyhelyzetet vagy rendkívüli állapotot vagy szükségállapotot rendelnek el, esetleg váratlan támadás éri az országot. (Az alaptörvény szerint ilyen esetekben például, a helyzet súlyosságától függően, Honvédelmi Tanács veheti át az Országgyűlés jogait, korlátozhatják a szólás- és a gyülekezési szabadságot, akadozhat a közlekedés és a távközlés, bizonyos javakat lefoglalhatnak, épületeket vehetnek birtokba.) A terv nagyrészt adminisztratív kötelezettségeket ír elő, hogy az iskola a rendkívüli helyzetben is működőképes, irányított és elérhető maradjon. Le kell írni, ki a vezető, ki vállal ügyeletet, ki segíti az igazgató munkáját, kit hol lehet elérni, hogyan tudja felvenni az iskola a kapcsolatot a tanárokkal és a szülőkkel. Rendkívüli szünetet rendelhetnek el, elmaradhatnak az érettségik és felvételik, vagy az iskolának hirtelen át kell állnia gyorsított tanfolyamok megtartására. Előfordulhat, hogy a gyerekek nem tudnak hazamenni, és az iskolában ragadnak. Ilyenkor gondoskodni kell az ellátásukról, élelmet és vizet kell nekik szerezni, és a kollégiumban vagy a tornateremben kell elszállásolni őket. Biztonságba kell helyezni az iskolába tárolt vegyszereket és éghető anyagokat, megfelelő helyre kell vinni az iratokat és a számítógépen lévő adatokat. Előfordulhat, hogy az iskola helyiségeit át kell engedni honvédelmi feladatokra, például irodának vagy emberek elszállásolására. A tervben azt is rögzítik, hogy amikor véget ér a vészhelyzet, fertőtleníteni kell az iskolai mosdókat és a vécéket⁹.

⁴ Lásd például: <https://www.portfolio.hu/global/20210604/palkovics-laszlo-szakmai-iranyitasa-ala-kerulnek-a-vedelmi-iparhoz-kapcsolodo-allami-cegek-486406>

⁵ <https://merce.hu/2019/12/24/felporgeti-a-kormany-a-loterek-epiteset-ot-varosban-epulhet-uj-sportletesitmeny/>

⁶ A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény

⁷ https://eduline.hu/kozoktatasi/Hoffmann_a diakok moralis nevelését is a to GBF8VM

⁸ 49/2016. (XII. 28.) EMMI rendelet az emberi erőforrások miniszterének feladatkörét érintő ágazati honvédelmi feladatokról

⁹ <https://index.hu/belfold/2018/01/05/iskolak-honvedelmi-intezkedesi-terv-terrorizmus-rendkivuli-allapot/>

A középiskoláknak lehetőségük van csatlakozni a Honvéd Kadét Programhoz, amely partneriskoláiban érettségi vizsgát lehet tenni a katonai alapismeretek tantárgyból. A honvéd kadét közismereti képzésben honvédelmi alapismeretek tantárgyat oktatnak, a tanulók megismerkednek azzal, hogy állampolgárként milyen honvédelmi feladataik vannak és azzal is, hogy mit tesz a Magyar Honvédség a haza védelméért. A honvédelemért felelős miniszter által engedélyezett, a szakmajegyzékben¹⁰ szereplő honvéd kadét szakmára felkészítő, technikumban zajló képzés pedig a honvéd kadét szakképzés, amely öt éves technikumai képzés. Ezeken kívül lehetőség van a (gimnáziumi vagy technikumai) képzés bentlakásos formában történő választására a Honvéd Középiskola és Kollégiumban¹¹. A Honvédelmi Minisztérium tájékoztatása szerint¹² 2020 januárban 68 középiskolában folyt honvédelmi nevelés a Honvéd Kadét Program keretében. A 2019/2020-as tanévben több mint kétezer diák vett részt emelt szintű honvédelmi nevelésben.

A Magyar Honvédség a 12-18 éves, magyar állampolgárságú személyek részére rendszeresen hirdet (nyári) honvédelmi táborba jelentkezési lehetőséget. A tábor lehetőséget ad az életmentés alapjaival történő megismerkedésre, az önvédelem, a vitorlázás, vagy a felderítéshez szükséges személyi álcázás tanulására. Minden táborban megjelenő programelemek: alaki fogások, paintball és airsoft játékok, légpuska lövészet, egészségügyi ismeretek, elsősegélynyújtás, tereptan, tájékozódás, túlélési ismeretek, testnevelés és sport, vetélkedők, ügyességi versenyek, továbbá a katonai szervezetek bemutatása¹³.

A felsőoktatást illetően az alap- és osztatlan képzésekre és a felsőoktatási szakképzésekre jelentkezők összpontszáma (vagyis a rangsorolás alapjául szolgáló eredménye) maximum ötszáz pont lehet. Ennek egyik eleme az ún. többletpontok, amelyen belül az önkéntes tartalékos katonai szolgálatért is pont jár¹⁴. A szakkiképzés nélküli legalább hat hónapos egybefüggő, önkéntes tartalékos katonai szolgálat teljesítéséért 16 többletpontra, a hat hónapos szolgálati idő alatt – az alapkiképzést követően – jogszabály szerinti szakkiképzéssel egybefüggően végrehajtott önkéntes katonai szolgálat teljesítéséért, 32 többletpontra, a hat hónapos alap- és szakkiképzéssel végrehajtott szolgálatot folytatólagosan követő, jogszabály szerinti, ismételt hat havi egybefüggő, szakkiképzéssel teljesített önkéntes katonai szolgálatért további 32 többletpontra jogosult a felvételiző. Az utóbbi két szolgálat „díjazása” tehát megelőzi a középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga esetén adott 28 többletpontot, sőt együttes teljesítés esetén a felsőfokú (C1) nyelvvizsga esetén adott 40 pontot.

2000 és 2012 között Magyarország katonai felsőoktatási intézménye a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem volt. Feladatait a vonatkozó jogszabályok alapján a honvédelmi miniszter közvetlen felügyelete alatt, továbbá a felsőoktatási intézmények számára biztosított autonómia szellemében látta el. Az Egyetem 2012. január 1-jével szűnt meg, amikor egyetemi karként integrálódott¹⁵ a létrejövő Nemzeti Közszerződési Egyetembe Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar néven. A Kar a Magyar Honvédség haderőnemei számára képez katonai vezetőket, parancsnokokat. A honvéd tisztjelöltek a Magyar Honvédség tényleges állományú tagjaiként a Magyar Honvédség Ludovika Zászlóalj állományában teljesítenek katonai szolgálatot. A 2012/2013-es tanév OSAP statisztika szerinti hallgatói létszám 2339 fő volt, amely a 2017/2018-as tanév októberére, tehát már az új intézményes keretben lezuhant 576 főre. Az újbóli emelkedés után a 2019/2020-as tanév októberében elérte a 842 főt (1. sz. táblázat). Az Egyetem mellett működő Tanácsadó Testületben részt vesznek a képzési irányokkal érintett szakterületekért felelős miniszterek, amely többek között az Egyetemre felvehető hallgatói létszám szakonkénti megosztására vonatkozóan tesz javaslatot.

¹⁰ A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény 10. §-a szerint

¹¹ <https://kadetprogram.hu>

¹² <https://infostart.hu/belfold/2020/06/02/orszagszerte-uj-katonaiskolak-indulnak>

¹³ <https://www.honvedelmitabor.hu/>

¹⁴ A felsőoktatási felvételi eljárásról szóló 423/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet 21. § (1) bekezdés r) pontjának értelmében

¹⁵ A Nemzeti Közszerződési Egyetemről, valamint a közigazgatási, rendészeti és katonai felsőoktatásról szóló 2011. évi CXXXII. törvény értelmében

1. sz. táblázat: A Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar
hallgatói létszáma (2012-2019)

Tanév	Összes hallgatói létszám (fő)
2012/2013	2339
2013/2014	1782
2014/2015	1379
2015/2016	803
2016/2017†	658
2017/2018†	576
2018/2019†	661
2019/2020†	842

†Az adott tanév októberében

Forrás: Nemzeti Közszerológati Egyetem (2022)

Foglalkoztatási szerkezet

Magyarország honvédelmének egy békeidőszaki és egy rendkívüli időszakban életbe lépő szabályrendszere van. A Honvédség békében az önkéntességen, rendkívüli állapotban és megelőző védelmi helyzetben az önkéntességen és az általános hadkötelezettségen alapuló állami szervezet. A honvédelmi törvényben¹⁶ a Honvédség személyi állománya is ennek megfelelően került meghatározásra. A Magyar Honvédség békeidőszakban a tényleges szolgálatot teljesítő katonákból, honvédségi foglalkoztatottakból, honvédségi alkalmazottakból és közalkalmazottakból és egyéb munkavállalókból áll. Rendkívüli állapot és megelőző védelmi helyzet idején¹⁷ – a hadkötelezettség bevezetését követően – a hadkötelesek is a Honvédség állományába kerülnek. A hadkötelezettség a 18. év betöltésekor kezdődik. A katonai szolgálat időtartama megelőző védelmi helyzet idején legfeljebb 12 hónap. Rendkívüli állapot idején a katonai szolgálat időtartama a katonai szükséghez igazodóan állapítható meg. A vizsgált időszakban előtérbe került a hadkötelesek behívhatóságának felső korhatári problematikája (*Országgyűlés Hivatala 2021*).

Az Országgyűlés Hivatala (2018 és 2020) jelentései alapján az utóbbi években a NATO-ban a V4-ek is fejlesztési programokba kezdtek. Bár ezek a hadsereg és országspecifikus okok miatt sokban különböznek, de közös jellemzőjük, hogy a kiadások és a katonai állomány jelentős emelését, illetve valamennyi haderőnem modernizálását tervezik. A katonai becsült létszám Magyarországon 2010-ben és 2020-ban is 23 ezer fő volt, amely 2026-ra 30 ezer főre növekedne. Az önkéntes tartalékosok száma 2018-ra elérte a 8 ezer főt.

A KSH jelentésében¹⁸ a honvédelem nemzetgazdasági ágazatban a teljes munkaidőben alkalmazásban állók száma 2010-ben 22.559 fő, 2018-ban 23.585 fő volt. 2019-ben a létszám 27.347 fő volt, azonban ez nem hasonlítható össze a korábbi adatokkal¹⁹.

Demkó (2022) említett elemzésében a haderő létszáma növekedett, valamint kiépült a korábban gyakorlatilag nem létező tartalékos rendszer. A cél az, hogy a honvédség létszámát mintegy ötvenezer

¹⁶ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény

¹⁷ 2023. július 1-jétől ugyanakkor a behívhatóság a hadiállapot kihirdetési eljárásához kapcsolódik.

¹⁸ <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu>

¹⁹ Az intézményi munkaügy-statisztikából származó létszámadatok 2018-ról 2019-re módszertani változás miatt korlátozottan hasonlíthatók össze. Ugyancsak befolyással volt a területre a honvédelmi alkalmazottak jogállásáról 2018. évi CXIV. törvény, amelynek hatását külön is érdemes lehet vizsgálni.

főre növeljék, ebből 30-35 ezer lenne a Magyar Honvédség állománya és húszezer a tartalékosoké. A tervezett létszám feltöltése persze nem egyszerű, hiszen nagy a verseny a munkaerőpiacon az alkalmas jelöltekért.

A Védelmiipari Szövetség 2018. évi említett jelentése alapján a honvédelemhez szervesen kapcsolódó – ugyanakkor nehezen lehatárolható – védelmi ipari ágazatban az összes munkavállalói létszám 1.777 fő²⁰ volt (*Budavári 2021*).

A munkaerőpiaci folyamatokat (áttételesen, valamint adott helyzetben közvetlenül) érinti a hadkötelezettség. A korábbi, 2004. évi honvédségi törvény²¹ az ország biztonságát, valamint nemzetközi kötelezettségeinek végrehajtását egy önkéntességen alapuló professzionális haderőre bízta, eltörölte a kötelező sorkatonaságot, egyben pedig béke idejére az állampolgárokat terhelő katonai szolgálati és egyéb részkötelezettségeket szüntetett meg, a hadkötelezettségi felső korhatárt pedig az 1990. évben meghatározott 50 évről 40 évre csökkentette. Az említett, 2011. évi honvédelmi törvény kapcsán a Honvédelmi Minisztérium a javaslat indoklásában jelezte, hogy a 2004-et követő reform végrehajtása során felszínre kerültek a hadkötelezettség békeidőszaki hiányának problémái is. Az indoklás középük sorolta a haderő kiegészítését biztosítandó kiképzett tartalékosok fogyó létszámát. Ebben az időszakban több elemző hasonló véleményt fogalmazott meg. Véleményük szerint a hadkötelezettség korhatárának 2004. évi leszállítása, a hivatásos, a sorköteles és a tartalékos állomány fokozatos csökkenése, az önkéntes tartalékos állomány hiánya, és egyéb szervezeti átalakítások összességében erőforrás-hiányos állapotot eredményezhetnek béke- és minősített időszakokban egyaránt. A jogszabály rögzítette és egyértelműsítette, hogy a szolgálati kötelezettség keretében a hadköteles kifejezetten fegyveres katonai szolgálatot teljesít, azonban lehetőséget adott meghatározott esetekben, külön engedély alapján a fegyver nélküli katonai szolgálatra is. Törvényalkotási szinten a behívhatósági korhatár kérdése 2018 őszén került napirendre, amikor tíz évvel megemelték a (tehát még 2004-ben) 40 évre csökkentett korhatárt²². A potenciális hadkötelesek behívhatóságának felső korhatárát az Országgyűlés 2019. január 1-vel emelte újból a betöltött 50. életévre. A döntést többek között úgymond az indokolta, hogy a születésszámok folyamatos csökkenéséből fakadó népességfogyás nagyban csökkentette a potenciális hadköteles állomány létszámát. A korhatár tíz évvel történő megemelése megközelítőleg 850 ezer fővel azonnal megnövelte a hadkötelezettség alapján behívhatók számát. A számítások szerint a korhatár emelése nélkül 2026-tól nem lett volna olyan behívható potenciális hadköteles, aki korábban sorkatonaként kiképzésben részesült (*Országgyűlés Hivatala 2021*). A honvédelmi szolgálatra kötelezhető felső korhatárát joga van az Országgyűlésnek megemelni, amennyiben az a honvédelmi feladatok²³ ellátásához szükséges.

A vizsgált időszakon ugyan már kívül esik, azonban említésre méltó még egy speciális foglalkoztatási forma bevezetése a honvédségnél. 2020 májusában a honvédség Speciális Önkéntes Tartalékos Katonai Szolgálatot (SÖTT) vezetett be azon magyar állampolgárok számára, akik a koronavírus-járvány idején elvesztették munkájukat. E speciális foglalkoztatási formának nem volt kötelező szerződési időtartama, közös megegyezéssel bármikor felbontható volt. A hat hónapos szolgálat alatt az önkéntesek a fizetés mellett munkába járási díjat és étkeztetést is kaptak. (Hajdu etd. 2020)

²⁰ Megjegyezzük, hogy a KSH kimutatása szerint a fegyver- és lőszergyártásban 2019-ben foglalkoztatottak száma 2019-ben 421 fő volt.

²¹ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény

²² Egyes törvényeknek a Magyar Honvédség új szervezeti rendjének kialakításával összefüggő módosításáról szóló 2018. évi CX törvény

²³ Magyarországnak bármilyen katonai támadás esetén, NATO- és EU-tagként nem kell csak a saját honvédelmére támaszkodnia, segítséget nyújtanának a nemzetközi szövetségrendszerekhez tartozó tagországok, szövetségesek.

Felhasznált szakirodalom

- Bagó József (2022): A militarizáció hatása a foglalkoztatás szerkezetére. *MunkaügyiSzemle.hu* április <http://www.munkaugyiszemle.hu/militarizacio-hatasa-foglalkoztatasi-szerkezetre>
- Budavári Krisztina (2021): *A magyar védelmi ipar helyzete és fejlődési lehetőségei*. Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest
[https://www.mhht.eu/hadtudomany/Tud%3a1st%3a1r/2020/Budav%3a1ri%20Krisztina%20A%20magyar%20v%3a9delmi_ipar%20helyzete%20%3a9s%20fejl%5c91d%3a9si%20lehet%5c91s%3a9gei.%20MHHT%202021.%20\(PDF%20k%3ab6nyv\).pdf](https://www.mhht.eu/hadtudomany/Tud%3a1st%3a1r/2020/Budav%3a1ri%20Krisztina%20A%20magyar%20v%3a9delmi_ipar%20helyzete%20%3a9s%20fejl%5c91d%3a9si%20lehet%5c91s%3a9gei.%20MHHT%202021.%20(PDF%20k%3ab6nyv).pdf)
- Demkó Attila (2022): Félkész hadsereg. Németh András interjúja. *HVG* 2022. február 17. 10. o.
- Geopolitikai Intézet (2016): *A globális militarizációs index*. 2016. február 4.
<http://www.geopolitika.hu/hu/2016/02/04/a-globalis-militarizacios-index/>
- Hajdu Miklós – Makó Ágnes – Nábelek Fruzsina – Nyíró Zsanna (2020): A munkapiaci szakpolitika eszközei (2019. június–2020. május) Megjelent: Fazekas Károly–Elek Péter–Hajdu Tamás (szerk.): *Munkaerőpiaci Tükör*, 2019. Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Budapest, 37-46. o. https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2021/01/mt_2019_szakpolitika.pdf
- Janos, C. Andrew (2002): A militarizált társadalmak emelkedése és bukása. Németország és Oroszország mint nagyhatalom, 1890–1990. *Aetas* 2002. 1. szám
<http://epa.oszk.hu/00800/00861/00021/2002-1-21.html>
- Mutschler, M., & Bales, M. (2020): *Global Militarisation Index 2020*. Bonn. Bonn International Centre for Conflict Studies (BICC). letöltés 2022. április 20.
https://www.bicc.de/uploads/tx_bicctools/BICC_GMI_2020_EN.pdf
- Nemzeti Közzolgálati Egyetem (2022): Ludovika. Oktatás. Statisztikák, elemzések. *OSAP*. letöltés: 2022. március 9. <https://www.uni-nke.hu/>
- Országgyűlés Hivatala (2018): Adatok a magyar honvédségről. *INFOTABLÓ* 2018/7. 2018. november 10. letöltés: 2022. március 9.
https://www.parlament.hu/documents/10181/1489583/Infotablo_2018_7_honvedelmi_adatok.pdf/b576c3a8-d457-8db0-62e9-749482615fe1
- Országgyűlés Hivatala (2020): Honvédelmi fejlesztések. *INFOTABLÓ* 2020/64. 2020. november 27. letöltés: 2022. március 9.
https://www.parlament.hu/documents/10181/4483210/Infotablo_2020_64_honvedelmi_fejlesztések.pdf/e2a8d83d-4173-531e-4254-250d61a0d1ee?t=1606429485826
- Országgyűlés Hivatala (2021): Hadkötelezettség. *INFOJEGYZET* 2021/34. 2021. május 14. letöltés: 2022. május 3.
https://www.parlament.hu/documents/10181/39233854/Infojegyzet_2021_34_hadk%C3%B6telezettseg.pdf/21f49155-d4d1-b295-3e52-24959fa0b34e?t=1620977283869